

Kaip iliustruoti tekstus lengvai suprantama kalba?

Suprasti tekstą gali padėti paveikslėliai. Aiškos piktogramos, piešiniai ar nuotraukos skaitančiajam padeda greičiau susikurti to, apie ką rašoma, vaizdinius. Be to, gerai parengti paveikslėliai yra suprantami visiems – net ir kalbos nemokantiems žmonėms. Taigi rengiant tekstus lengvai suprantama kalba svarbu apmąstyti, kaip juos galima papildyti paveikslėliais. Šiame skyriuje pateikiame patarimų, kaip pasirinkti iliustracijas ir kaip jas naudoti.

- **Naudokite piktogramas, piešinius arba nuotraukas.**

Lengvai suprantama kalba parašyti tekstai gali būti iliustruojami pasitelkiant aiškas piktogramas, piešinius arba nuotraukas. Dažniausiai iliustracijoms yra pasirenkamos piktogramos – paprasti piešinėliai iš linijų, nes juose yra mažiausiai blaškančių detalių. Vis dėlto, piešiniai ar nuotraukos taip pat gali padėti suprasti skaitomą tekstą, tik juos reikia labai atidžiai pasirinkti. Tiesa, nuotraukose dažniausiai matome konkrečius asmenis, todėl žmonėms su negalia tai gali sukurti įspūdį, kad tekste kalbama būtent apie vieną konkretų asmenį. Tai yra dar viena priežastis, kodėl rašant lengvai suprantama kalba, dažnai renkama naudoti piktogramas – jos skatina mąstyti labiau apibendrintai.

Tekstus lengvai suprantama kalba rengiantys autoriai renkasi įvairias jų iliustravimo strategijas. Pateiksime kelis pavyzdžius. Štai taip piktogramos buvo pritaikytos aprašant [Stambulo konvencija](#) lengvai suprantama kalba:

	Pagalba gali būti gyvenamoji vieta.
	Pagalba gali būti mokymai.
	Pagalba gali būti darbo suradimas.
	Svarbu, kad smurto aukos ar jų vaikai galėtų apsilankyti pas gydytoją kuo arčiau namų.

Paveikslėlis: Leidiniai – LNF - Lietuvos Negalios Organizacijų Forumas

Toliau pateikiame pavyzdį, kaip piešti spalvoti paveikslėliai buvo panaudoti pristatant projektą *PERSLI žurnale* „Viltis“:

PERLSI yra projektas apie lengvai suprantamą kalbą.	
Daugeliui žmonių kyla skaitymo sunkumų. Todėl jie gali nesuprasti informacijos.	
Jiems reikalinga informacija lengvai suprantama kalba .	
Lengvai suprantamos informacijos reikia norint aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime . Kiekvienas žmogus yra svarbus visuomenėje!	

Paveikslėlis: Žurnalas „Viltis“ 2021 m. pirmasis numeris (fliphtml5.com)

Štai čia yra pavyzdys, kaip nuotraukos buvo naudojamos kuriant sveikatos paso anketą žmonėms su negalia Airijoje.

Paveikslėlis: <https://inclusionireland.ie/wp-content/uploads/2020/11/health-passport.pdf>

Taigi visi trys iliustracijų tipai yra naudojami praktikoje. Paprastai siūloma būtinai iliustruoti pirmojo lygio tekstus. Juose iliustracijos turėtų paaikškinti kiekvieną mintį. Antrojo lygio tekstuose pakanka iliustruoti kiekvieną puslapį ar pastraipą. Trečiojo lygio tekstuose iliustracijos galimos, bet nebūtinės.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad rašant lengvai suprantama kalba nepatariama tekstų iliustruoti schemomis, diagramomis ar žemėlapiais. Juos suprasti žmonėms su intelekto negalia gali būti labai sunku ar net neįmanoma. Todėl, pavyzdžiui, nurodydami vietas, geriau pateikite jas vaizduojančias nuotraukas, o ne žemėlapius. Aiškindami statistiką, atvaizduokite tai, apie ką yra statistiniai duomenys, o ne skaičius ir jų diagramas.

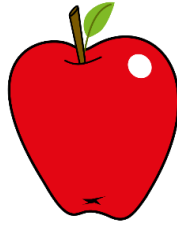
- **Paveikslėliais iliustruokite konkrečius dalykus.**

Paveikslėliais lengviausiai atvaizduojami objektai, žmonės ar paprasti veiksmai. Pavyzdžiui, lengvai suprantama kalba parašytuose tekstuose galima nesunkiai pavaizduoti įvairių profesijų žmones, tarkime, gydytojus:

Paveikslėlis: <https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/easy-on-the-i/image-bank/>

Taip pat lengvai atvaizduojami įvairūs objektai, pavyzdžiui, obuolys:

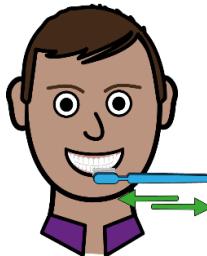
Paveikslėlis: <https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/easy-on-the-i/image-bank/>

Galima iliustruoti nesudėtingas emocijas, pavyzdžiui, liūdesį:

Paveikslėlis: <https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/easy-on-the-i/image-bank/>

Paveikslėliai gali iliustruoti nesudėtingus veiksmus, pavyzdžiui, dantų valymąsi:

Paveikslėlis: <https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/easy-on-the-i/image-bank/>

Jeigu tekstai yra sudėtingesni – juose perteikiamos abstraktesnės idėjos, pačias idėjas reikėtų išgryninti, kad jos būtų konkretesnės, pateikti pavyzdžių, o tada iliustruoti juos.

- **Rinkdamiesi paveikslėlius, galvokite apie skaitytojus.**

Kaip ir pats tekstas, paveikslėliai turėtų atitikti tikslinės grupės amžių ir kultūrinę aplinką. Pavyzdžiui, reikėtų vengti naudoti vaikiškus paveikslėlius rašant suaugusiems. Taip pat stenkitės atsižvelgti į tai, kas įprasta žmonių, kurie skaitys tekstus, kultūroje.

Tarkime, norint iliustruoti autobusą tekste lengvai suprantama lietuvių kalba, nereikėtų naudoti paveikslėlio, kuriame yra vaizduojamas Didžiąjai Britanijai būdingas autobusas, sunkiau atpažįstamas lietuviams.

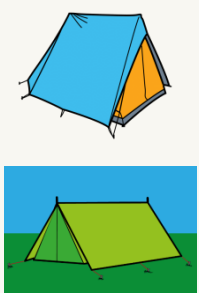
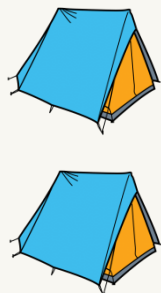
✗	✓
 Paveikslėlis: https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/easy-on-the-i/image-bank/	 Paveikslėlis: www.sclera.be

- **Viename tekste naudokite to paties stiliaus paveikslėlius.**

Rengiant vieną tekstą lengvai suprantama kalba, būtų geriausia naudoti to paties stiliaus iliustracijas. Iš pradžių reikėtų apsispręsti, ar naudosite nuotraukas, piešinėlius ar piktogramas. Jeigu įmanoma, pasirinkite vieną iš teksto iliustravimo būdų. O tada stenkitės naudoti panašios stilistikos nuotraukas ar paveikslėlius. Žinoma, kartais tam galite neturėti pakankamai resursų, tada labai atsargiai derinkite kelių panašių stilių paveikslėlius.

• Vieną dalyką iliustruokite tuo pačiu paveikslėliu.

Jeigu vieną paveikslėlį panaudojote iliustruodami kokį nors objektą, žmogų ar veiksmą, tada visame tekste šiam dalykui iliustruoti naudokite tą patį paveikslėlį. Pavyzdžiui, jeigu vieną kartą palapinę atvaizdavote vienaip, kito paveikslėlio jai iliustruoti nenaudokite, pasirinkite vieną iliustraciją.

✗	✓
Pavadinimas _____ _____ _____ Pavadinimas _____ _____ _____	Pavadinimas _____ _____ _____ Pavadinimas _____ _____ _____

Paveikslėliai: <https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/>, <https://arasaac.org/>

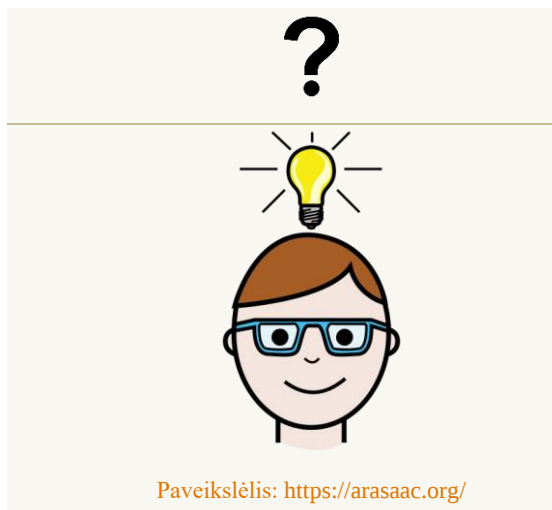
Ir priešingai – skirtingiems dalykams atvaizduoti visada naudokite skirtingus paveikslėlius. Tame pačiame tekste vienas paveikslėlis negali būti naudojamas skirtingiems objektams ar veiksmams iliustruoti.

• Naudokite aiškius paveikslėlius.

Labai svarbu, kad pažvelgus į paveikslėlį iškart būtų aišku, kas jame pavaizduota. Pavyzdžiui, menkai pažįstamą dalyką, kaip saldžiąją bulvę, atpažinti pieštame paveikslėlyje gali būti sudėtinga. Tokiu atveju geriau pasitelkti daržovės nuotrauką.

✗	✓
Paveikslėlis: https://www.learningdisabilityservice-leeds.nhs.uk/	Paveikslėlis: https://www.freepik.com/

Dar sudėtingiau iliustruoti abstrakčias sąvokas. Tarkime, ne visiems gali būti suprantamas idėjos simbolis – šviečianti lemputė. Tokius paveikslėlius būtina išbandyti su tiksline grupe ir išsiaiškinti, ar iliustracijos turinys jiems yra suprantamas.

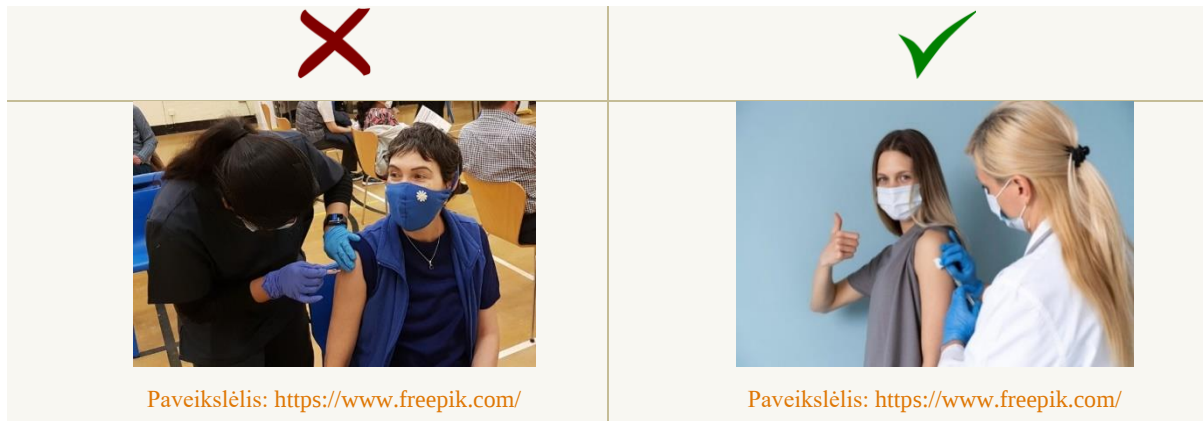
- **Po paveikslėliu galite prirašyti antraštę.**

Siekdami patikslinti paveikslėlio reikšmę, galite prie jo prirašyti antraštę – sakinį, paaiškinantį, kas vyksta paveikslėlyje. Šis sakinyss gali sutapti su sakiniu, kuris yra vartojamas pačiame tekste lengvai suprantama kalba.

- **Rinkitės paveikslėlius, kuriuose nedaug detalių.**

Svarbu, kad paveikslėliuose, kuriuos naudojate rengdami tekstus lengvai suprantama kalba, nebūtų per daug detalių. Rinkitės tokius paveikslėlius, kuriuose yra pateikiamas tik tas objektas ar veiksmas, apie kurį kalbama konkrečioje teksto vietoje.

Apgalvokite tai, kad skaitytojai gali neatskirti paveikslėlio fono nuo priekinio plano, kuriame pateikiama svarbiausia informacija. Taigi, jeigu įmanoma, tekstuose lengvai suprantama kalba naudokite paveikslėlius, kurių fonas yra vienspalvis. Pavyzdžiui, palyginkime dvi nuotraukas, vaizduojančias skiepijimo procesą.

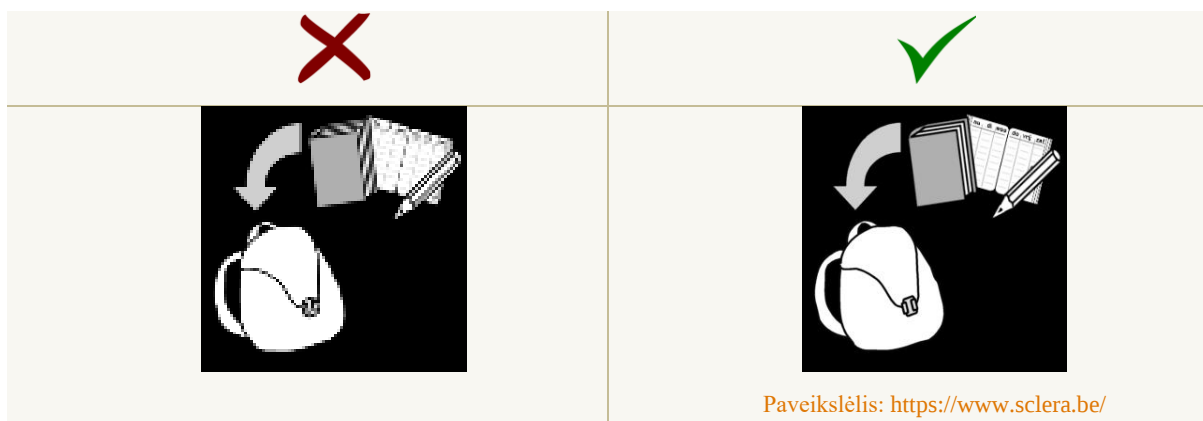
Nuotraukoje kairėje mūsų dėmesį blaško fonas – kėdės ir kiti žmonės. Nuotraukos dešinėje fone nieko nėra, tad niekas nekliudo išryškėti pirmam nuotraukos planui. Renkantis tiek pieštus paveikslėlius, tiek nuotraukas, verta ieškoti tokių, kurių fonas yra vientisas, neperkrautas detalėmis.

- **Naudokite paveikslėlius, kurie visiškai atitinka teksto turinį.**

Labai svarbu, kad paveikslėliai atitiktų teksto lengvai suprantama kalba turinį. Paveikslėliai, kurie neperteikia to paties, kaip tekstas, trikdys skaitytojus.

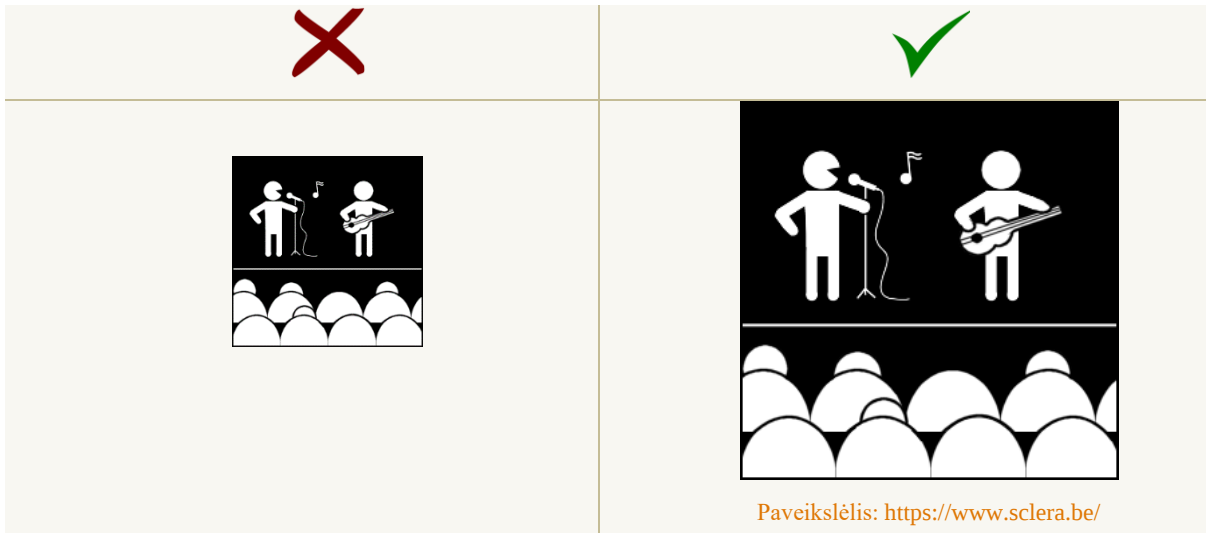
- **Naudokite aukštos kokybės paveikslėlius.**

Paveikslėliai, kuriais iliustruojami tekstai lengvai suprantama kalba, turi būti kokybiški. Tai yra, jų vaizdas turi būti neišsiliesęs, lengvai įžiūrimas. Jeigu naudojate nemokamų ar mokamų paveikslėlių bazėmis, pirmiausia atsisiųskite juos į savo naudojamą įrenginį, o tada jį įkelkite į dokumentą. Kitu atveju, kopijuodami paveikslėlį tiesiai iš paveikslėlių bazės, galite nukopijuoti mažo dydžio paveikslėlį, kurį išdidinus, jo vaizdas bus išsiliesęs.

- **Pasirinkite tinkamą paveikslėlio dydį.**

Nuotrauka ar paveikslėlis, papildantis jūsų tekstą, turi būti pakankamai didelis. Tai yra, iliustracijos turėtų būti tokio dydžio, kad svarbūs paveikslėlio ar nuotraukos elementai būtų lengvai įžiūrimi.

- **Neapkraukite paveikslėlių spalvomis.**

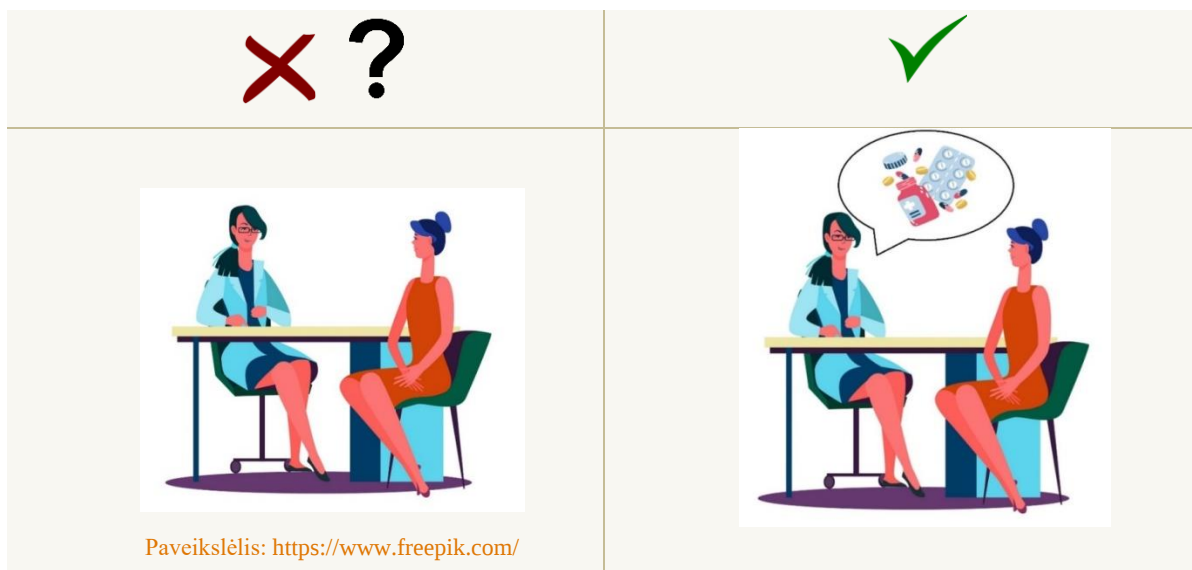
Jeigu norite tekstą lengvai suprantama kalba iliustruoti spalvotais paveikslėliais, gerai pagalvokite, ar spalvos neblaškys ir netrikdys skaitančiojo. Taip pat vertėtų apgalvoti, ar tekstai su paveikslėliais nebus spausdinami nespalvotai. Jeigu taip, pasitikrinkite, ar atspausdinus paveikslėlis išliks aiškus.

Vis dėlto tiek spalvoti paveikslėliai, tiek spalvotos nuotraukos nėra blogas pasirinkimas rašant tekstus lengvai suprantama kalba. Jie padės suprasti tekstą, jeigu spalvų nebus per daug ir apgalvosite, kaip vėliau tekstai bus naudojami.

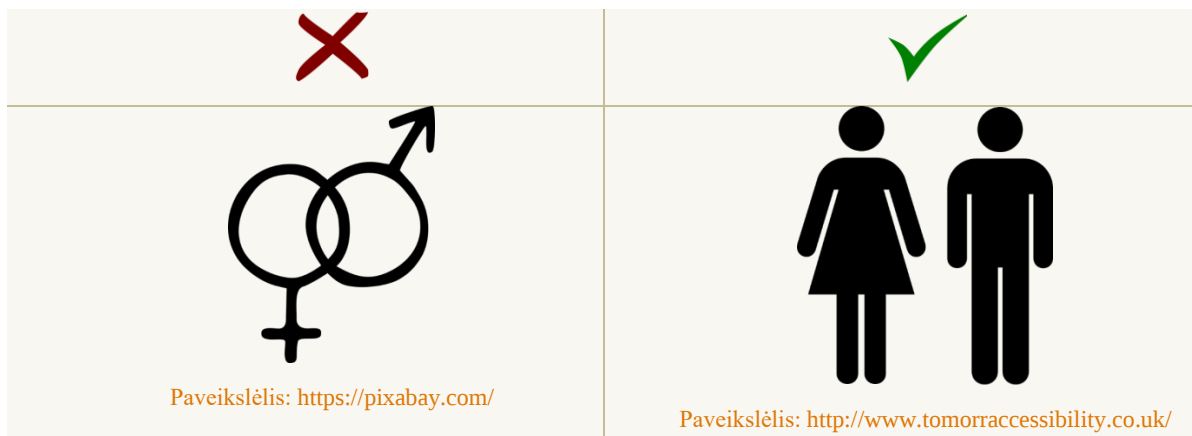
- Kai reikia, papildykite paveikslėlius papildomais ženklais.**

Rasti iš anksto paruoštus ir tinkamus paveikslėlius tekstui lengvai suprantama kalba nėra paprasta. Kartais tenka skirti tam nemažai laiko ir būti kūrybingiems. Visada verta pagalvoti, ar jau turimo paveikslėlio negalima papildyti tam tikromis detalėmis, kad paveikslėlis ir jo idėja būtų aiškesnė. Tam pasitarnauti gali rodyklės, aukštyn ar žemyn nukreipti nykščiai, mintis ar žodžius perteikiantys debesėliai, kiti skaitytojų grupei atpažįstami ženklai.

- Sutartinius simbolius keiskite konkretesniais paveikslėliais.**

Kaip jau buvo minėta, suprasti abstrakčius simbolius žmonėms su intelekto negalia gali būti sunku. Todėl kaip ir pačią informaciją, tekstų lengvai suprantama kalba paveikslėlius reikia konkretinti.

- Iliustruokite tai, ką reikia, o ne tai, ko negalima daryti.**

Kaip ir rašant patį tekstą, rengiant tam tikrus nurodymus, paveikslėliais reikėtų atvaizduoti tai, ko iš skaitytojų tikimasi – ką jie turėtų daryti, o ne tai, kaip elgtis jiems nepatariama ar nederama.

✗ Paveikslėlis: https://www.freepik.com/	✓ Paveikslėlis: https://www.freepik.com/

- Paveikslėlius rikiuokite vienoje dokumento pusėje.**

Svarbu gerai apgalvoti ne tik tai, kokius paveikslėlius naudoti rengiant tekstus lengvai suprantama kalba, tačiau ir tai, į kurią dokumento vietą tuos paveikslėlius įkelti. Svarbiausia, kad paveikslėliai neįsiterptų į patį tekstą, netrukdytų jo skaityti. Dažniausiai rašant tekstus lengvai suprantama kalba paliekama apie 8 centimetrus rengiamo dokumento kairėje arba dešinėje pusėje. Pasirinktoje pusėje yra išdėstomi paveikslėliai. Nerekomenduoja paveikslėlių pateikti virš teksto ar aplink jį. Dar blogiau paveikslėlių naudoti kaip teksto foną.

✗	✓

- **Gaukite leidimą naudoti paveikslėlius.**

Rengiant tekstus lengvai suprantama kalba svarbu laikytis pagrindinių etikos principų. Jeigu naudojate nemokamomis paveikslėlių duomenų bazėmis, perskaitykite paveikslėlių naudojimo taisykles. Dažniausiai bus prašoma nurodyti paveikslėlių šaltinį. Jeigu tinkamą paveikslėlį radote internete, tačiau svetainėje nėra rašoma, ar galite laisvai juo naudotis, atsiklauskite to interneto puslapio kūrėjų. Taip pat, jeigu naudojate savo aplinkoje darytomis nuotraukomis, įsitikinkite, kad jame matomi asmenys sutinka, kad šios nuotraukos būtų viešinamos.

Dažniausiai jums teks nurodyti kiekvieno paveikslėlio šaltinį ar autorių (nebent paveikslėliai yra jūsų piešti ar nuotraukos jūsų darytos). Nors dažnai bus prašoma esant galimybei šaltinį nurodyti prie paties paveikslėlio, rašant lengvai suprantama kalba to reikėtų vengti. Papildomas tekstas (ir dažnai nepaskaitomas tekstas, nes interneto svetainių adresai nėra skirti skaityti) tikrai apsunkins jūsų dokumentą. Tokiu atveju reikėtų visą techninę informaciją apie dokumentą kartu su paveikslėlių šaltinių sąrašu pateikti tiesiog paskutiniame puslapyje.